

PAPER DETAILS

TITLE: KUZHEY MAKEDONYA ULUSAL MÜZESİ'NDE BULUNAN BAZI YANBOL VE KILIMLERİN
KONYA DOKUMALARI İLE BENZERLİKLERİ

AUTHORS: Ahmet AYTAÇ

PAGES: 363-380

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1110439>

**KUZAY MAKEDONYA ULUSAL MÜZESİ'NDE BULUNAN BAZI YANBOL
VE KİLİMLERİN KONYA DOKUMALARI İLE BENZERLİKLERİ**
**The Similarities Between Konya Weavings and Some Yanbol and
Kilims in the North Macedonia National Museum**

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi ABD

aaytac@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-5424-4607>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute-
AİCUSBED 6/2 Ekim/October 2020 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	19.05.2020
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	26.08.2020
Sayfa- <i>Pages</i> : 363-380	 https://doi.org/10.31463/aicusbed.739608

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

**KUZEY MAKEDONYA ULUSAL MÜZESİ'NDE BULUNAN BAZI YANBOL VE
KİLİMLERİN KONYA DOKUMALARI İLE BENZERLİKLERİ**

**The Similarities Between Konya Weavings and Some Yanbol and
Kilims in the North Macedonia National Museum**

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYTAÇ

Öz

El dokumaları maddi kültür ürünleri olarak tarih boyunca önemini korumuştur. Orta Asya'dan Balkanlar'a kadar yüzyıllarca bu sanata öncülük eden millet ise Türkler olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'a ilk fethinin ardından ekseriyetle Konya ve Karaman'dan aileler bölgeye göç etmiştir. Balkanlar'a yerleşen ailelerle birlikte Türk kültürüne ait pek çok öğede bölgeye hâkim olmuştur.

Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan kilim ve diğer dokumaların Balkanlar'da yüzyıllardır devam ettiğine en güzel örnek ise Kuzey Makedonya Ulusal Müzesi'nde yer alan dokumalardır. Müze envanterine kayıtlı olan dört adet kilim ve iki adet yanbol dokumasının teknik, desen ve renk özellikleri bakımından değerlendirilmiş ve Konya'daki benzer dokuma örnekleri ile birlikte çalışmaya konu edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dokuma, desen, yanış (motif), renk, müze.

Abstract

Hand Weavings maintained its importance throughout history as earthbound cultural products. Turks have been the nation leading this art for centuries from Central Asia to the Balkans.

After the first conquest of the Ottoman Empire to the Balkans, families from Konya and Karaman migrated to the region. Together with the families settled in the Balkans, also many elements of Turkish culture dominated the region.

The most beautiful example that has continued for centuries in the Balkans, rugs and other weavings which are integral parts of Turkish culture, are the weavings in the National Museum of North Macedonia. It was evaluated in terms of the technical, pattern and color characteristics of four rugs and two yanbol weavings registered in the museum inventory and that four rugs have been entreated with similar weaving samples in Konya.

Keywords: Weaving, rug, pattern, motif, color, museum.

Giriş

Neredeyse insanlık kadar uzun bir geçmişe sahip ve zengin çeşitliliği olan el sanatlarının milletlerin, maddi kültür ürünleri içerisinde önemli bir yere vardır. Fonksiyonel kullanım alanına göre ortaya çıkmış ve zaman içerisinde şekillenerek gelişmiş olan bu ürünler üreten milletin geleneksel izlerini üzerlerinde taşırlar.

Bir milletin kültürel değerlerini en iyi gösteren öğeler olan el sanatları, yüzyıllarca toplumların sanat anlayışlarını ve hayat biçimlerini yansıtmada önemli rol oynamıştır (Aytaç 2007: 51). Dolayısıyla farklı coğrafyalara, değişen inanca, sürekli yenilenen kültürel, sanatsal ve bilimsel gelişmelere rağmen, değişimi geleneksel Türk sanat anlayışına uyarlamayı çok mükemmel biçimde başaran Türk dokuyucusu yüzyıllar boyu bu alanda öncülük etmeyi başarmıştır (Aytaç 2007: 8).

Kültürel anlamda değerlendirildiğinde halı, kilim gibi dokumalar, geçmişle günümüz arasında köprü oluşturan, bir sanat/zanaat eseri olma özelliğini bünyesinde barındıran bir ürünlerdir. Doğumundan ölüme kadar insanoğlunun ayrılmazı olan el dokumaları, üzerinde taşıdığı renk ve sembolik biçimlerle önemli değerler taşır (Aytaç 2014: 1).

Fotoğraf: 1, Sergey Ivanoviç Rudenko (Huseynov 2016: 13).

Sergey Ivanoviç Rudenko ve ekibi tarafından 1947 ve 1949 yıllarında Altay Dağları vadilerinde kazı çalışması Hun dönemine ait önemli buluntuların ortaya çıkmasına vesile olur. O dönemki inanışların gereği olarak Hunlarda ölenin sonraki hayatında kullanabilmesi adına eşyaları ile birlikte gömülmesi nedeniyle birçok materyalin ortaya çıkmasına bu kurganlar (kurgan=mezar) sayesinde olmuştur.

Şekil: 1, Pazırık Koriganı'nda eşyaların yerleşme düzeni (Huseynov 2016: 13).

Sergey Ivanoviç Rudenko'nun açtığı Pazırık kurganlarındaki kalıntılarda bulunan ve Leningrad Hermitage Müzesi'nde muhafaza edilen, eşyalarda İskit sanatı izleri görülmektedir (Diyarbakirli 1969: 156).

Pazırık beşinci kurganda bulunan ve inanılmaz inceliği, yüksek kalitesi ile dikkat çekici (Aslanapa 1997:1) halı ile başlayan bu serüven günümüze kadar devam etmiştir. Tekstillerde ilk örnekler ile malzemeler doğadan seçilmişti (Uğurlu 2000: 13). Görünen renk ve yarıışlarıyla ilk çıkış noktasında içerdiği sembol dili ile de önemli olan gelenekli el dokuma sanatı örneklerinin açıklaması, sadece sanat tarihinin değil, tarih, arkeoloji, toplum bilim, mitoloji ve sanat gibi bilimsel, sanatsal ölçüler ile çevrede derinlemesine yapılacak araştırma verileri sonucunda ancak tamamlanabilir. Bu anlamda yapılan çalışmaların yanı sıra etnografik ve antik özelliklerde olan eserlerde mutlaka özenle müzelerde muhafaza edilmelidir (Aytaç ve Dalkıran 2010: 122).

Orta Asya'yı takiple Anadolu'da Selçuklu Devleti'ne payitaht olan Konya 13. yüzyıldan günümüze kadar dokumacılık anlamında önemli bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. "Anadolu Selçuklu Devleti, Konya'yı başkent yaptıktan sonra burada eski Türk-İslam devlet geleneklerine uygun şekilde yapılanmaya gitmiş; zaman içinde günün şartlarına göre değişiklikler yapmıştır. Bunlardan birinin esnaf örgütlenmesi olduğu söylenebilir" (Küçükdağ 2017: 74). Selçuklularla temeli Anadolu'da atılan Ahilik sistemiyle birlikte Osmanlı Devleti'nde Loncalar vesilesi ile dokumacılık devam etmiştir.

Balkanlar, Türk tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Balkan kelimesi dahi, sıra-dağ veya dağlık anlamına Türkçe bir sözcüktür. Tarih kaynaklar göre, Balkan Yarımadası. 6. yüzyıldan başlayarak Türk kavimlerinin gelip yerleştiği bir yurt olmuştur (İnalçık 2005: 20). Özellikle, başlangıçta Karasioğulları olmak üzere, Saruhanoğulları ve Menteşeoğulları'nın hâkim

olduğu bölgelerdeki nüfus stratejik bir plan dâhilinde Rumeli'ye göçürülmüştür. Bunları takiben Karamanoğlu ve İsfendiyoğlu beyliklerinin hanedan üyeleri, beraberlerindekiyle birlikte Rumeli'ye göçürülenler arasında yer almıştır (Eroğlu 2012: 1289). Osmanlı Devleti Karaman eyaletinin halkını yerinden ederek Balkanlar'daki yeni topraklara yerleştirmeyi amaçlayıp yüz binlerce insanı başta Makedonya, Kosova ve Edirne'den ötesine yerleştirerek oraların Türkleşmesine ve İslamlaşmasına yardımcı oldu (URL: 1). Şüphesiz ki Konya ve Karaman'dan göç eden (Engin 2010: 382) ailelerinde içerisinde olduğu bölgedeki Türk ahali kültürlerini de beraberlerinde götürdüler.

Orta Asya'dan fetih algısıyla batıya doğru yayılan Türklerle birlikte maddi kültür ürünleri de göç etmiş ve gidilen yerlerde de üretimin başlamasına hatta yüzyıllardır devam etmesine sebep olmuşlardır. Yaklaşık on asırdır Anadolu'da devam eden bu kültür özellikle Osmanlı Devleti döneminde 400 yıl kadar Balkan coğrafyasında da etkili olmuştur. "Balkanlar'da yüz yıllarca düzen kurmuş olan Türk insanı, yün, pamuk, tiftik, keten, vb. hammaddelerden çadırını, çuvalını, yer yaygısını, beşiğini, giysisini, dokumuştur" (Aytaç 2007: 51).

Osmanlı'nın Balkanlar'a açılmasıyla beraber, Aydın, Manisa, Konya, Karaman, vd. şehirlerinden göç ile beraber dilde, fikirde, inançta ve kültürde birlik sağlanmaya çalışılmıştır. Aradan geçen bunca zamana rağmen, iki coğrafyanın izlerini, kıyafetlerde, dilde, geleneklerde, halı, kilim gibi dokumalarda vd el sanatlarında görmek mümkündür (Aytaç 2003: 1). Bu tip maddi kültür ürünü olan el dokumalarının geçmiş yüzyıllarda Avrupa'da çok önemsendiğini, değerli bir ürün olarak rağbet gördüğünü ve hatta bir dönem Rönesans sonrasında da oryantalist ressamların tablolarına bile konu olacak kadar tüm dünyada önemsendiği de bilinmektedir.

Bu tip dokuma ürünlerinin Balkanlar'a ulaşmasında çeşitli sebepler etkili olmuştur. Anadolu'da üretilip, talep, ihracat gibi çeşitli sebeplerle Balkanlar'a gönderilenlerin yanı sıra fetih edilen yerlerin Türkleştirilmesi ve İslamlaştırılması gibi nedenlerle bölgeye göç eden ailelerin beraberinde götördükleri dokumalarda vardır. Sonrasında ise buralara yerleşen Türkmenlerin, dokumacılık geleneğini, buralarda da sürdürmeye devam etmeleri ile bölgede yaygınlaşmıştır. "Anadolu'da ki dokuma kültürü hemen hemen her bakımdan benzer özelliklerle Balkanlar'da da karşımıza çıkmaktadır" (Soysaldı 2001: 628).

Osmanlı'nın bölgeye gelmesinden evvel sadece yöresel biçimde peşkir, kumaş dokunan Makedonya'da, Osmanlı ile birlikte şehirlerde kilim

üretimi yaygınlaşmıştır. Köylerde 19. yüzyıl sonuna doğru dokuma yaygınlaşmış, ancak desensiz düz dokumalar üretilmiştir. Anadolu'da olduğu gibi Balkanlar'da da halı-kilim türü dokumaların yakın geçmişe kadar yaygın olarak yapıldığı ve bazı bölgelerde hâlen kısmen de olsa devam ettiği bilinmektedir. Günümüzde Veles köylerinde ve Tetova'da işleyen birkaç kilim tezgâhı vardır (Aytaç 2007: 51).

Kilim dokumacılığı, insanoğlunun en erken çağlardan başlayarak üretimi gerçekleştirdiği işlerden biridir. Aynı zamanda Türk el sanatlarının içerisinde köklü bir geçmişe sahip alanlardan biridir kilim. Türklerin tarihini, kültürel yapısını, inançlarını, sevdalarını, düşüncelerini, renginden ipliğine, motifine, tekniğine kadar yansıttıkları el dokumaları içerisinde en önemlilerindendir (Aytaç: 2000: 122) .

Balkanlar'da 'yanbol' olarak bilinen tülü ise tamamıyla Türk kültürü ile bölgeye taşınmış ürünlerdir. Makedonya'da Veles, Tetova, Bulgaristan'da Berekoviça, Chiprovtsy, Gatrova, Kotel, Samakov, Pirot gibi yerler dokumacılıkla geçmişte iç içe olan yerleşim merkezlerine örnek olarak verilebilir (Aytaç ve Eroğlu 2008: 2). Makedonya'da 16. yüzyıla ait bazı belgelerde, vakıfnamelerde o dönemlerde dokuma örtüler yapıldığı belirtilmektedir. 1570'li yıllarda Gorno Buciste köyünde döşeme örtü ve saccâde amaçlı dokuma yapıldığından bahsedilmektedir. Ayrıca Mihail Bezirci'ye ait dokümanlarda da sekiz kilim ve dokuma minder kayıtları geçmektedir. Makedonya tekstil dokumaları belgelerinde ise 15 ila 19. yüzyıllara ait Türk kültürünün öğeleri olan kilim, kebe, keçe örtülerden bahsedilmektedir (Nazım 1997: 298).

K. Makedonya Ulusal Müzesi'nde Bazı Dokumalar

Fotoğraf: 2, K. Makedonya Ulusal Müzesi (A. Aytaç arşivi).

Kuzey Makedonya'nın en eski müzesidir. Türk Çarşısı'nın üst tarafından bulunan Ulusal Müze'nin, arkeoloji bölümünde K. Makedonya'nın arkeolojik kazı alanlarından elde edilen eserler, etnoğrafya bölümünde ise oldukça zengin bir geleneksel giysi koleksiyonu ile dokumalar yer alır.

Ayrıca, Makedonya tarihine ışık tutan bazı eserler ve eski kiliselerden toplanan malzemelerde sergilenir.

Fotoğraf: 3, Ulusal Müze’de sergilenen bir mekikli dokuma tezgâhı (A. Aytaç arşivi).

Makedonya’da kilim dokumacılığı mekikli dokuma tezgâhlarında yapılmıştır. Desen kısımları el ile işlendikten sonra kalan düz kısımlar mekikle atılarak tefe ile sıkıştırılarak üretilmiştir. Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra kısmen dik tezgâh kullanılmıştır. Ebat olarak ise geniş bir yelpazede üretim yapılmıştır. Kimi kilimlerin iki ya da üç ayrı parça olarak (şaklı) dokunup daha sonra birleştirildiği de tespit edilmiştir.

Fotoğraf: 4, Ulusal Müze’den bir kilim (A. Aytaç arşivi).

Makedonya’da yatak üstü örtüsü amacıyla iki şaklı olarak ve bir şakı yaklaşık 60 cm civarında olanlara “kilim (ihram)”, köylerde eskiden gelin almaya giderken at üstüne örtmek amacıyla üretilenlere “*battaniye (seccâde)*”, oldukça büyük ebatlı dokunanlara “*sofra kilimi*”, raport desenli olanlara

“dolap kilimi”, zig zag desenli olanlara ise “perle” denilmektedir. Desen olarak Şarköy etkileşimi oldukça fazladır. Camide bulunan kilimler ekseriyetle Müslüman Makedon ve Türk ahali tarafından dokunmuştur (Aytaç 2007: 99).

Fotoğraf: 5, Ulusal Müze Dokumalar Seksiyonu (A. Aytaç arşivi).

Günümüzde neredeyse yanbol dokuyan tezgâh da kalmamıştır. Ancak geçmişte Balkanların pek çok bölgesinde yanbol dokunmuştur. Mekikli dokuma tezgâhında yapılan yanbol için atkı ipliği yünden iğ ve öreke ile kalınlığa göre eğrilerek hazırlanır.

Fotoğraf: 6, K. Makedonya Üsküp'te yanbol ve diğer dokumaların satıldığı bir dükkân (A. Aytaç arşivi).

Kilim örnekleri:

Birinci Örnek:

Fotoğraf: 7, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 1
FOTOĞRAF NO	: 7
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
TARİHLENDİRME	: 20. Yüzyıl ortası
CİNSİ	: Kilim
KULLANILAN MALZEME	: Yün
ÇÖZGÜ	:Yün
DESEN İPLİĞİ:Yün	
BOYA ÖZELLİĞİ	: Kimyasal ve doğal boya
karışık	
KULLANILAN TEKNİK	: İlikli, bezayağı
KOMPOZİSYON	: Kırmızı renkli orta
kompozisyon alanında raport dörtgen şeklinde madalyonlar vardır. Kenarlarda ki madalyonların içleri saçbağı yanışı ile dolgulanmıştır. Ortada ve kenarda yarım halde olan madalyonlarda kuş figürleri yer alır. Yeşil ve	

lacivert renkli suyunda ise dikim istikamette suyolu, yatım taraflarda göz yanlışları vardır.

Fotoğraf: 8, Konya kilimi (Erbek 1997: 173). Fotoğraf: 9, Konya-İlgın Belekler dokuması (A. Aytaç arşivi).

Form yapısı olarak Hakkari kilimini andırmakla birlikte özellikle Konya ve Hatay Reyhanlı kilimlerindeki madalyon ve içerisindeki yanlış bahse konu olan Makedonya kilimindeki yapı ile çok benzerdir.

İkinci Örnek:

Fotoğraf: 10, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 2
FOTOĞRAF NO	: 10
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
TARİHLENDİRME	: 20. Yüzyıl üçüncü çeyreği
CİNSİ	: Kilim
KULLANILAN MALZEME	:
ÇÖZGÜ	: Yün
DESEN İPLİĞİ	: Yün
BOYA ÖZELLİĞİ	: Kimyasal ve doğal boya
karışık	
KULLANILAN TEKNİK	: İlikli, bezayağı
KOMPOZİSYON	: Kırmızı zeminli orta
kompozisyon alanı su yolu yanlışları ile Anadolu'da bıçkırılı denilen şekilde bölümlenerek madalyonlu halde bölümlenmiştir.	

Fotoğraf: 11, Konya kilimi (Erbek 1997: 169).

Fotoğraf: 12, Konya-Hotamış kilimi(A. Aytaç arşivi)

Madalyon yapısı ile Anadolu'da özellikle Konya bölgesinde bıçkırılı denilen yanlış ile Ulusal Müze'de yer alan kilimdeki bezeme birebir aynıdır.

Üçüncü Örnek:

Fotoğraf: 13, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 3
FOTOĞRAF NO	: 13
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
TARİHLENDİRME	: 20. Yüzyıl ortası
CİNSİ	: Kilim
KULLANILAN MALZEME	:
ÇÖZGÜ	: Yün
DESEN İPLİĞİ	: Yün
BOYA ÖZELLİĞİ	: Kimyasal ve doğal boya
karişik	
KULLANILAN TEKNİK	: İlikli, bezayağı
KOMPOZİSYON	: Kırmızı renkli orta
kompozisyon alanında yeşil ve çerçeve içerisinde sarı zeminli göbek	

bölümünde bıçkırılı bir madalyon vardır. Lacivert renkli suda dikimler nakıssızdır. Yatım sularda ise yan yana yıldız yanırları sıralanmıştır.

Fotoğraf: 14, Konya kilimi (A. Aytaç arşivi). Fotoğraf: 15, Konya kilimi (Erbek 1997: 74). Fotoğraf: 16, Konya-Karapınar kilimi (A. Aytaç arşivi).

Ulusal Müze’de yer alan kilimdeki yanışın aynısının Eskişehir, Konya ve Mersin yöresi kilimlerinde de kullanıldığı görülmektedir.

Dördüncü Örnek:

Fotoğraf: 17, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 4
FOTOĞRAF NO	: 17
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
TARİHLENDİRME	: 20. Yüzyıl üçüncü çeyreği
CİNSİ	: Kilim

KULLANILAN MALZEME	:	
ÇÖZGÜ	:	Yün
DESEN İPLİĞİ	:	Yün
BOYA ÖZELLİĞİ	:	Kimyasal ve doğal boya
karışık		
KULLANILAN TEKNİK	:	İlikli, bezayağı
KOMPOZİSYON	:	Kırmızı zeminli orta
kompozisyon alanı yıldız yanırları ile dolgulanmıştır. Lacivert renkli ortada dörtgen bir madalyon etrafında dört adet yıldız vardır. Dikim kenarlarda ise farklı renklerde su yolu sıralıdır.		

Fotoğraf: 18, Konya kilimi (Erbek 1997: 60). Fotoğraf: 19, Konya kilimi (Erbek 1997: 78). Fotoğraf: 20, Konya kilimi (Erbek 1997: 57).

Ulusal Müze'deki dokumada yer alan yıldız yanırlarının aynı formu Balıkesir, Eskişehir ve Konya kilimlerinde de vardır.

Yanbol örnekleri:

1.1.1. Birinci örnek:

Fotoğraf: 21, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 1
FOTOĞRAF NO	: 21
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İMALAT TARİHİ	: 20. Yüzyıl ortası
CİNSİ	: Yamçı tülü
SEÇİLEN KONU	: Geometrik bezeme
KULLANILAN MALZEME	: Çözü-atkı-ilme tiftik
BOYA ÖZELLİĞİ	: Kimyasal boya
DURUMU	: Bütün halde
KOMPOZİSYON	: Desensiz siyah renkli su içerisinde farklı renklerde üçgen şeklinde yanlışlarla raport bir şema vardır.

Fotoğraf: 22, Konya-İlgın Çiğil dokuması (A. Aytaç arşivi) Fotoğraf: 23, Konya-Karapınar tülüsü (A. Aytaç arşivi).

Ulusal Müze'de bulunan yanbolun tüm yüzeyi üçgen şeklinde bir bezeme ile raport şeklide kaplanmıştır. Konya Karapınar yöresi tülülerinde de benzer şekilde geometrik düzende raport desen şemalarına rastlanır.

1.1.2. İkinci örnek:

Fotoğraf: 24, (A. Aytaç arşivi).

ÖRNEK NO	: 2
FOTOĞRAF NO	: 24
İNCELEME TARİHİ	: 19 Ocak 2020
İLGİLİ KOLEKSİYON	: Ulusal Müze, Üsküp/K.
Makedonya	
İMALAT TARİHİ	: 20. Yüzyıl ortası

CİNSİ	: Yamçı tülü
SEÇİLEN KONU	: Geometrik bezeme
KULLANILAN MALZEME	: Çözü-atkı-ilme tiftik
BOYA ÖZELLİĞİ	: Kimyasal boyama
DURUMU	: Bütün halde
KOMPOZİSYON	: Siyah renkli orta kompozisyon alanında geometrik kuş figürleri vardır. Dikim sularında ise su yolu sıralanmıştır.

Fotoğraf: 25, Konya-Karapınar tülüsü (A. Aytaç arşivi).

Ulusal Müze’de sergilenen yanbolun dikim sularında görülen su yolu yanışı, Konya Karapınar’da tüm zemine raport olarak uygulanmıştır.

SONUÇ

Türk el dokumalarının köken itibarıyla Orta Asya’ya kadar uzanan geçmişinin yanı sıra antropolojik ve sosyolojik bir birikimi de içerisinde barındırdığı bir gerçektir.

Sonuç olarak Balkanlar’da Anadolu Türk kültürünün kodlarını, giysilerde, dokumalarda, dilde ve dahi pek çok gelenek, görenek gibi manevi kültür öğelerinde görmek mümkündür.

Balkanların fethiyle birlikte kahr ekseriyeti Konya ve Karaman’dan aileler, şimdiki Bulgaristan, Makedonya, Romanya gibi ülkelerin topraklarına yerleştirilmiştir. Dolayısıyla Anadolu’dan gelen yeni bir kültürel akım neticesinde Türk el dokumacılığı da sanatsal bir alan olarak günümüze kadar Balkanlar’da önemini sürdürmüştür. Ayrıca Anadolu’da üretilmiş ve ticari kaygı ve sebeplerle bölgeye ulaşmış Türk dokumaları da Balkanlar’da bu geleneğin yerleşmesine katkı sağlamıştır.

Kuzey Makedonya Ulusal Müzesi’nde bulunan kilim ve yanbol örnekleri desen yapıları, yanışları ve renkleri ile Anadolu Türk kilim ve tülülerıyla neredeyse bire bir aynılığa sahiptir. Ulusal Müze’de bulunan dokumalar, desen yapıları itibarıyla Balkanlar’da yaklaşık 400 yıl süren Türk hâkimiyetinin bölgedeki kültürel etkilerine iyi bir örnek durumundadır.

Çalışmaya konu olarak alınan Ulusal Müze'deki kilimlerin Konya'da dokunmuş kilimlerle gerek teknik gerekse renk ve desen anlamında özellikle de yanış aynılığı noktasında benzerlikleri kesin olarak söylenebilir. Özellikle Konya bölgesi kilimlerinde kullanılan yanışlar ile şekilsel manada aynılık oldukça dikkat çekicidir. Ayrıca Anadolu üretimlerinde yanış yoğunluğu ve renk fazlalığı Balkanlar'a göre biraz daha fazladır.

Teknik anlamda ise Balkanlar'da üretilenler ile Anadolu'da dokunanlar arasındaki en belirgin fark kullanılan tezgâh türünün değişik olmasıdır. Anadolu'da ıstar tip tezgâh kullanılırken Balkanlar'da mekikli dokuma tezgâhı tercih edilmiştir. Dolayısıyla en olarak dar dokuma elde edilebildiğinden çoğunluğu iki parça olarak ayrı ayrı dokunmuş (şaklı) ve sonradan aplike edilerek birleştirilmiştir.

Kuzey Makedonya Ulusal Müzesi'nde görülen dokumalarla Konya bölgesinin bu benzerliği, Osmanlı döneminde Konya ve civarından Balkanlar'a olan göçe bağlanabilir. Orta Asya kültür kökenine sahip olan Türklerin dokumacılık sanatı/zanaatı da tarihiyle birlikte farklı coğrafyalarda da etkili olmuştur. Bu etkinin görüldüğü coğrafyalara en iyi örnek ise K. Makedonya Ulusal Müzesi'nde yer alan dokumalar olarak gösterilebilir.

Kaynakça

- Aslanapa, O. (1997). *Türk Sanatı*. İstanbul.
- Aytaç, A. ve Dalkıran, A. (2010). "Küreselleşen Dünyada Türk Dokuma Sanatında Çağlar Boyu Süren İkonografiye Dair". *Marmara Üniversitesi GSF Uluslararası Doğunun Batısı, Batının Doğusu: Sanat ve Tasarımda Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu*. İstanbul. 121-140.
- Aytaç, A. ve Eroğlu, M. A. (2008). "Başbakanlık Osmanlı Arşiv'inde Balkanlara Ait Bazı Dokuma Belgeleri". *Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği II. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*. Samsun. 1-9.
- Aytaç, A. (2007). "Balkanlar'daki Türk Kültürel Mirasına Bir Örnek: Makedonya Sultan II. Murat Camii ve Kilimleri". *Samsun Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği I. Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Kongresi Bildirileri*. Samsun. 98-106.
- Aytaç, A. (2000). "İlgın-Çiğil Kilimleri". *S. Ü. M. E. F. III. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*. Konya. 122-130.

- Aytaç, A. (2007). “Kırgızistan’da Bir Grup Halı ve Yanışlarının Anadolu Dokumalarıyla İlişkisi”. *S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi I. Uluslararası Türk El Dokumacılığı Kongresi Bildirileri*. Konya. 8-16.
- Aytaç, A. (2007). “Makedonya Devlet Müzesi’nde Sergilenen Kilimlerin Teknik ve Desen Özellikleri”. *S. Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi I. Uluslararası Türk El Dokumacılığı Kongresi Bildirileri*. Konya. 51-58.
- Aytaç, A. (2003). *Hotamış Türkmen Kilimleri*. Konya.
- Aytaç, A. (2014). *Koyunoğlu Müzesi El Dokumaları*. Konya.
- Diyarbakirli, N. (1969). *Türk Sanatı Tarihi Araştırma ve İncelemeleri*. İstanbul.
- Erbek, G. (1995). *Anatolian Kilims*, Ankara.
- Eroğlu, Haldun, (2012). “Osmanlının Rumeli’deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine”. 38. *ICANAS, Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*. C. III. Ankara. 1287-1304.
- Huseynov, M. (2016). *Pazırık Xalısı Remizler Dünyası*, Bakü.
- İnalcık, H. (2005). “Türkler ve Balkanlar”, *Bal-Tam Türklük Bilgisi* 3. Prizren. 9-32.
- Küçükdağ, Y. (2017). “Başkent Konya’da Türkiye Selçukluları Döneminde Esnaf Örgütlenmesi”. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*. S: 2. 173-193.
- Nazım, Y. (1997). “Wovwn Household Covers in Turkish Documents From Macedonia”. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Maddi Kültür Seksiyon Bildirileri*. Kültür B.lığı Yayın No:1904/249/56. Ankara. s. 298-302.
- Soysaldı, A. (2001). “Şarköy Kilimlerinin Teknik, Renk ve Bezeme Özellikleri”. *Balkanlar’da Kültürel Etkileşim ve Türk Mimarisi Uluslararası Sempozyum Bildirileri*. Cilt: 2, 17-19 Mayıs 2000. Şumnu-Bulgaristan, A.K.D.T.Y.K. Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara. s 627-648.
- Uğurlu, A. (2000). “El Dokumalarında Sanatsal Gelişim Süreci”. *Selçuk Üni. M. E. F. III. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu*. Konya. 13-15.

İnternet Kaynakları

URL: 1, Kızılca, M., <http://rasyonelhaber.com/makale/2489/karaman-eyaletinden-balkanlara-goenderilen-tuerkler.09.04.2020.18.40>.